

ORTHOGRAPHIC, PHONETIC, LEXICAL AND GRAMMATICAL FEATURES OF AMERICAN AND BRITISH VARIANTS OF ENGLISH

Rana Mammadova¹
Shahadat Guliyev²

UDC: 811.111'282(73):(410)

LBC: 81.2 Eng

HoS: 111

DOI: 10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87

Keywords:

Variant,
Spelling,
Preposition,
Peculiarities,
Americanism,
Stress,
Morphology

ABSTRACT

The article examines certain differences between the American and the British variants and their impact on the system of the English language.

The relevance of our research lies in the fact that there is a growing interest in the English language all over the world, which is directly related to the the process of globalization. The British and the American variants of English are very similar, but there are also many differences between them in terms of spelling, phonetics, grammar, and vocabulary.

The main objective of the research is to investigate the following differences between the British and the American variants of English: spelling, phonetics, grammar, and vocabulary. Most of these differences are due to the unique historical and cultural development of these countries. The main purpose of knowing the differences between British and American English is to avoid difficulties in communication, when reading texts, watching movies or videos, and to ensure that speakers of both varieties of English fully understand each other. The article used research methods such as research and comparative analysis.

In conclusion, it can be noted that although there are numerous differences between American and British English at the phonological, orthographic, grammatical, and lexical-semantic levels, these differences do not affect the system of the English language as a whole. Thus, this gives grounds to consider American and British English not two different languages, but two variants of the same language.

¹ Employee of the National Defense University; Baku, Azerbaijan
E-mail: renkamamedova1993@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-7866-2508>

² Employee of the National Defense University; Baku, Azerbaijan
E-mail: shehadet700@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-1147-0429>

To cite this article: Mammadova, R., & Guliyev, Sh. [2025]. Orthographic, Phonetic, Lexical and Grammatical Features of American and British Variants of English. *History of Science journal*, 6(5), pp.77-87.
<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87>

Article history:

Received: 14.10.2025

Revised: 17.11.2025

Accepted: 01.12.2025

Published: 15.12.2025

İNGİLİS DİLİNİN AMERİKAN VƏ BRİTANIYA VARIANTLARININ ORFOQRAFİK, FONETİK, LEKSİK VƏ QRAMMATİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Rəna Məmmədova¹
Şəhadət Quliyev²

UOT: 811.111'282(73):(410)

KBT: 81.2 İng

HoS: 111

DOI: 10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87

Açar sözlər:

Variant,
Orfoqrafiya,
Sözünü,
Xüsusiyyətlər,
Amerikanizm,
Vurgu,
Morfologiya

ANNOTASIYA

Məqalədə Amerikan və Britaniya variantları arasında olan müəyyən fərqlər və onların ingilis dilinin sisteminə təsiri araşdırılır.

Tədqiqatımızın aktuallığı ondan ibarətdir ki, hazırda qloballaşma prosesi ilə birbaşa əlaqəli olan ingilis dilinə dünyada marağın artımı müşahidə olunur. Britaniya və Amerikan variantları bir-birinə çox bənzəyir, lakin bu variantlar arasında orfoqrafik, fonetik, qrammatik və lüğət baxımından da bir çox fərqlər var.

Tədqiqat işinin əsas məqsədi ingilis dilinin Britaniya və Amerikan variantları arasındakı aşağıdakı fərqləri araşdırmaqdır: orfoqrafiya, fonetika, qrammatika və lüğət. Bu fərqlərin əksəriyyəti bu ölkələrin özünəməxsus tarixi və mədəni inkişafı ilə bağlıdır. Britaniya və Amerikan ingilis dilləri arasındakı fərqləri bilməyin əsas məqsədi insanların ünsiyyətdə, mətn oxuyarkən, film və ya video izləyərkən çətinlik çəkməməsi, eləcə də ingilis dilinin hər iki variantında danışanların bir-birini tam anlaması üçün vacibdir. Məqalədə araşdırma və müqayisəli təhlil kimi tədqiqat metodlarından istifadə edilmişdir.

Nəticə kimi qeyd etmək olar ki, ingilis dilinin Amerikan və Britaniya variantlarında fonoloji, orfoqrafik, qrammatik və leksik-semantik səviyyələrdə çox sayda fərqliliklərin mövcud olmasına baxmayaraq, bu fərqlər bütövlükdə ingilis dilinin sisteminə təsir etmir. Beləliklə, bu, Amerikan və Britaniya ingilis dilinin iki fərqli dil deyil, eyni dilin iki variantı hesab etməyə əsas verir.

¹ Milli Müdafiə Universiteti əməkdaşı; Bakı, Azərbaycan
E-mail: renkamamedova1993@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-7866-2508>

² Milli Müdafiə Universiteti əməkdaşı; Bakı, Azərbaycan
E-mail: shehadet700@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-1147-0429>

Məqaləyə istinad: Məmmədova, R., & Quliyev, Ş. [2025]. İngilis Dilinin Amerikan və Britaniya Variantlarının Orfoqrafik, Fonetik, Leksik və Qrammatik Xüsusiyyətləri. *History of Science journal*, 6(5), səh.77-87.
<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87>

Məqalənin tarixçəsi:

Daxil olub: 14.10.2025

Yenidən baxılıb: 17.11.2025

Təsdiqlənib: 01.12.2025

Dərc olunub: 15.12.2025

ОРФОГРАФИЧЕСКИЕ, ФОНЕТИЧЕСКИЕ, ЛЕКСИЧЕСКИЕ И ГРАММАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АМЕРИКАНСКОГО И БРИТАНСКОГО ВАРИАНТОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Рена Мамедова¹
Шахадат Гулиев²

УДК: 811.111'282(73):(410)

ББК: 81.2 Англ

НоS: 111

DOI: 10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87

Ключевые слова:

Вариант,
Орфография,
Предлог,
Особенности,
Американизм,
Ударение,
Морфология

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются некоторые различия между американским и британским вариантами английского языка и их влияние на систему английского языка. Актуальность нашего исследования заключается в том, что в настоящее время в мире наблюдается рост интереса к английскому языку, что напрямую связано с процессом глобализации. Британский и американский варианты английского языка во многом схожи, однако между ними существует множество различий в орфографии, фонетике, грамматике и лексике.

Основная цель исследования - изучить следующие различия между британским и американским вариантами английского языка: орфографию, фонетику, грамматику и лексику. Большинство этих различий связано с особенностями исторического и культурного развития этих стран. Основная цель изучения различий между британским и американским вариантами английского языка - обеспечить отсутствие трудностей при общении, чтении текстов, просмотре фильмов и видео, а также обеспечить полное взаимопонимание между носителями обоих вариантов английского языка. В статье используются такие методы исследования, как исследование и сопоставительный анализ.

В заключение можно отметить, что, несмотря на наличие множества различий между американским и британским вариантами английского языка на фонологическом, орфографическом, грамматическом и лексико-семантическом уровнях, эти различия не влияют на систему английского языка в целом. Таким образом, это даёт основание рассматривать американский и британский варианты английского языка не как два разных языка, а как два варианта одного и того же языка.

¹ Сотрудник Национального университета обороны; Баку, Азербайджан
E-mail: renkamamedova1993@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0006-7866-2508>

² Сотрудник Национального университета обороны; Баку, Азербайджан
E-mail: shehadet700@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-1147-0429>

Цитировать статью: Мамедова, Р., & Гулиев, Ш. [2025]. Орфографические, фонетические, лексические и грамматические особенности американского и британского вариантов английского языка. *Журнал History of Science*, 6(5), с.77-87.
<https://doi.org/10.33864/2790-0037.2025.v6.i5.77-87>

История статьи:

Поступила: 14.10.2025

Переработана: 17.11.2025

Принята: 01.12.2025

Опубликована: 15.12.2025

1. Giriş

İngilis dili dünyada ən çox öyrənilən dillərdən biri sayılır və bir çox dövlətin rəsmi dili statusuna malikdir. Standart İngilis dili, əhalisi ingilis dilində danışan bütün dövlətlərdə anlaşılan və qəbul edilən ədəbi forması olan bir dil kimi müəyyən edilə bilər. Onun variantları ədəbi normaya malik regional növlərdir. Böyük Britaniyada (Britaniya İngilis dili, Şotlandiya İngilis dili, İrlandiya İngilis dili) və digər ölkələrdə (Amerikan İngilis dili, Kanada İngilis dili, Yeni Zelandiya İngilis dili, Cənubi Afrika İngilis dili, Hindistan İngilis dili) müxtəlif variantlar mövcuddur. Onlar eyni dilin variantları sayılır və struktur cəhətləri, xüsusən də morfologiyası, sintaksisi, söz yaradıcılığı, söz fondu və fonetik sistemi mahiyyətə eynidir.

Britaniya adalarında, Avstraliyada, ABŞ-da, Yeni Zelandiyada, Kanadada, Hindistanda və s.-də ingilis dilindən birmənalı şəkildə istifadə edilməməsi təbii sayılmalıdır [5, s.200]. Artıq yarım əsrdən çoxdur ki, ingilis dilinin iki əsas variantının (Britaniya və Amerikan) xüsusiyyətləri və onların arasında olan fərqliliklər müzakirə olunur. ABŞ-da danışılan ingilis dili Amerikan variantı adlandırılmışdır [1, s.265]. H.L.Menkken kimi bəzi müəlliflərin iddia etdiyi kimi, Amerikan variantı özünə aid qrammatikanın və ya lüğətin olmaması səbəbindən ayrıca dil sayıla bilməz. Leksik baxımdan biz amerikanizmlər və onların istifadəsi barədə danışa bilərik.

Amerikan ingilis dilinin tarixinin başlanğıcı ilk ingilisdilli köçkünlərin Amerika qitəsinə məskunlaşdığı vaxta (17-ci əsr) təsadüf edir. İngilislərin əsas vəzifəsi Amerika qitəsində rastlaşdıqları məkanların, heyvanların, bitkilərin, adətlərin adlarını tapmaq idi. Onlar bəzi adları yerli əhəlinin danışdıqları dillərdən - hindlilərdən götürmüşlər, məsələn, “chipmuck” /amerikan dələsi/, “skunk” /kol quyuğu olan qara və ağ zolaqlı heyvan/, “squaw” /hind qadını/ və s. [3, s.109].

Amerikaya ingilislərlə yanaşı, başqa ölkələrdən də mühacirlər gəlmiş və onların dillərindən bəzi sözlər götürülmüşdür, məs. fransız dilindən *bureau* /yazı masası/, *cache* /xəzinə üçün gizlənmə yeri, təminat/, *depot* /anbar/, *pumpkin* /yeməli iri meyvələr verən bitki/ sözləridir. İspan dilindən: *adobe* /qurudulmuş kərpic/, *bananza* /firavanlıq/, *cockroach* /böcəyəbənzər həşərat/, *lasso* /mal-qara tutmaq üçün ilgəkli kəndir.

Amerikan ingilis dilinin inkişaf tarixinin ikinci dövrü 19-cu əsrə təsadüf edir. Mühacirlər Avropa qitəsindən Amerikaya gəlməkdə davam edirdilər və onların dillərində olan bəzi ifadələr ingilis dilinə keçmişdir. İtalyanlar geniş yayılmış yemək ifadələrini gətirdilər və ingilis dilinə “pizza”, “spaghetti” kimi sözlər daxil oldu. Alman dilindən ingilis dilinə çox sayda söz daxil oldu: “delicatessen”, “lager”, “hamburger”, “noodle”, “schnitzel” və s.

2. Əsas hissə

İngilis dilinin Amerikan variantı Britaniya variantından tələffüzdə, qrammatikanın bəzi xüsusiyyətlərində və əsasən leksik cəhətdən fərqlənir.

Birinci fərqləndirici qrammatik xüsusiyyət, ingilis dilinin Amerikan variantında Britaniya variantı ilə müqayisədə, gələcək qeyri-müəyyən zamanda (*Future Indefinite Tense*) birinci şəxsin tək və cəm halında *will* köməkçi felinin istifadəsidir. Britaniya variantında isə birinci şəxsin tək və cəm halında *shall* köməkçi felindən istifadə olunur [2, s.265]. Məsələn:

Britaniya	Amerikan variantı
I shall go to the concert tomorrow	I will go to the concert tomorrow

Məsləhət və ya təklif haqqında sual verildikən Britaniya variantında daha çox *shall* felindən istifadə olunur. Amerikan variantında isə *shall* felinin əvəzinə *should* feli işlədilir.

Britaniya variantı	Amerikan variantı
Shall I invite you to dinner?	Should I invite you to dinner?

Bundan başqa, kollektiv isimlərin istifadəsi zamanı bəzi qrammatik fərqlər aşkar olunur. İngilis dilinin Amerikan variantında kollektiv isimlər təkdə istifadə olunur. Məsələn, “*staff*”, “*band*”, “*team*” kimi sözlər kollektiv isimlər olsalar da cümlədə “*the band is good*” xəbəri təkdə olur [10]. İngilis dilinin Britaniya variantında xəbər həm təkdə, həm də cəmdə yazıla bilər. Məsələn, “*family*” deyərkən əgər ailə nəzərdə tutulursa xəbər təkdə, ailənin hər bir üzvü nəzərdə tutulursa xəbər cəmdə olur.

“Past Simple” və “Past Participle” zaman formalarında biz qaydalı fellərin sonuna “-ed” əlavə olduğunu, qaydasız fellərin isə kökündən dəyişdiyini bilirik. Amerikan variantında nəzərəçarpan fərq ondan ibarətdir ki, bir çox *learn*, *smell*, *spell*, *dream*, *lean*, *spill* və *spoil* kimi fellər “-ed” şəkilçisinin köməyi ilə düzəlir.

Amerikan variantı	Britaniya variantı
leaned	leant
learned	learnt
smelled	smelt
spelled	spelt
busted	bust
spilled	spilt
spoiled	spoilt

Get felinin keçmiş zaman feli sifət forması *gotten* adətən Amerikan variantında istifadə olunur, Britaniya variantında isə daha çox dialektlərdə rast gəlmək olar.

Britaniya variantı	Amerikan variantı
Have you got it?	Have you gotten it?

Britaniya variantında *quit* və *wet* fellərinin sonuna “-ed” şəkilçisi artırılaraq *quitted*, *wetted* kimi qeyd olunur. Amerikan variantında həmin fellər “Past Simple” və “Past Participle” zaman formalarında dəyişməz olaraq qalır.

Britaniya variantı	Amerikan variantı
Quit / quitted / quitted	Quit / quit / quit
Wet / wetted / wetted	Wet / wet / wet

İngilis dilinin Britaniya variantında bitmiş bir hərəkət “Present Perfect Tense” zaman forması ilə ifadə edilir, lakin Amerikan variantında zaman formasından “Simple Past Tense” geniş istifadə olunur. Məsələn: British: *I have just seen her* – American: *I just saw her*. British: *Have you heard about James?* – American: *Did you hear about James?* “Present Perfect” zaman zərflilikləri (*just*, *already*) Britaniya variantında köməkçi feldən sonra və əsas feldən öncə işləndiyi halda, Amerikan variantında onların köməkçi feldən əvvəl istifadəsinə rast gəlmək olar.

Britaniya variantı:	Amerikan variantı:
I have already met him today	I already have met him today

İngilislər adətən “*have*” felini, amerikalılar isə “*have got*” felini işlətməyi üstün tuturlar. British: *I haven't got much time* - American: *I don't have much time* [6, s.227].

İngilis dilinin Britaniya variantında “*have*” felinin daha çox istifadə olunur, Amerikan variantında isə “*take*” feli işlənir.

Britaniya variantı	Amerikan variantı
I'd like to have a bath	I'd like to take a bath

“Yuyunmaq” mənasında “*bath*” yalnız Britaniya variantında istifadə olunur və Amerikan variantında istifadə edilmir. Məsələn: *to have a bath* (BrE) *u to take a bath* (BrE/AmE). Britaniya variantında “*bath*”, Amerikan variantında isə “*bathe*” tamamlıq ilə işlənir:

(BrE) - It is your turn *to bath* the baby.

(AmE) - It is your turn *to bathe* the baby.

Aşağıdakı fel təsirlilik xüsusiyyətinə görə Britaniya və Amerikan variantlarında fərqlənir: *agree*: Britaniya variantında həm təsirli, həm də təsirsiz fel sayılsa da, Amerikan variantında isə bu fel təsirsizdir. (*agree a contract/agree to or on a contract*).

Bir neçə isimdən ibarət ifadələr fərqli söz ardıcılığı əsasında yaranır.

(Məsələn: AmE - Hudson River, BrE - River Thames; AmE - a half hour, BrE - half an hour) [4, s.9]. İsimlərdən əvvəl istifadə olunan artıqlarda da fərqlər müşahidə olunur: (AmE - *in the future*, BrE - *in future*; AmE - *in the hospital*, BrE - *in hospital*)

İngilis dilinin Amerikan variantında abreviatura və ya inisialların baş hərflərindən sonra nöqtə qoyulur. Məsələn, *U.S., U.N., Mr., Mrs., Dr.* və s. kimi sözlərdən sonra nöqtə qoyulur, Britaniya variantında isə *US, UN, Mr, Mrs, Dr* (və ya hətta *D'r*) kimi sözlərdən sonra qoyulmur. Bəzi qısaltmalar Britaniya variantında Amerikan variantına nisbətən daha geniş yayılmışdır. Britaniya ingilis dilində “*needn't*” geniş yayılmış qısaltmadır, lakin amerikalılar “*don't need to*” deməyə daha çox üstünlük verirlər. Məsələn, “Sizin narahat olacağınız heç nə yoxdur” ifadəsini deyərkən britaniyalı “*You needn't worry,*” amerikalı isə “*You don't need to worry*” deyəcək.

Amerikalılar rəsmi məktub yazanda salamlaşmadan sonra iki nöqtə (*Dear sir:*), britaniyalılar isə vergül (*Dear sir,*) qoyurlar [9, s.72].

Britaniya ingilis dilində 16 sentyabr 2017-ci il tarixi 16/09/17, Amerikan ingilis dilində isə 09/16/17 kimi göstərilir.

Rəqəmləri deyərkən və ya yazarkən, ingilis dilinin Britaniya variantında son hissənin qarşısında “*and*” bağlayıcısı istifadə olunur. Məsələn, (BrE) “*one hundred and fifty-six; two thousand and seven,*” (AmE) isə “*one hundred fifty-six; two thousand seven*”.

Amerikalılar 0 rəqəminə istinad edərkən demək olar ki, yalnız “*zero*” terminindən istifadə edirlər, britaniyalılar idman nəticələri haqqında danışarkən “*nought*” və ya “*oh*” [əʊ], yaxud “*nil*” sözlərindən istifadə edirlər. Məsələn, telefon və ya hesab nömrəsini ucadan oxuduqda 0 rəqəmi hər iki variantda [əʊ] kimi tələffüz olunur.

İngilis dilinin Britaniya və Amerikan variantları arasında fərqliliklər sözlərin istifadəsində də özünü göstərir. Məsələn, BE I start my holiday *on* Friday / AE I start my holiday Friday; BE *at* home / AE home; BE a quarter *to* five / AE a quarter *of* five; BE *in* the street / AE *on* the street; BE to chat *to* someone / AE to chat *with* someone və s. [3, s.110]. Britaniya və Amerikan variantında sözlərin fərqli işlənməsinin nümunələrindən biri *filled out/filled in* ifadələridir. Belə ki, Britaniya variantında daha çox *fill in* ifadəsi istifadə olunduğu halda, Amerikan variantında isə *fill out* ifadəsi işlənir.

Britaniya və Amerikan variantları arasında sözlərdə bir çox orfoqrafik fərqliliklər üzə çıxır. Məsələn, Britaniya variantında “*labour*”, “*favourite*”, “*colour*”, “*honour*” və s. sözlərdəki “*u*” hərfi Amerikan ingilis dilində istifadə olunmur. Latin, yunan və fransız mənşəli sözlərə xas olan Britaniya sonluğu “*-re*”, Amerikan ingilis dilində “*-er*” olur: “*calibre*” – “*caliber*”, “*centre*” – “*center*”, “*litre*” – “*liter*” və s. [12]. Britaniya ingilis dilində “*-ise*” və “*-yse*” sonluqları Amerikan ingilis dilində “*-ize*” və “*-yze*” çevrilir: “*realise*” – “*realize*”, “*recognise*” – “*recognize*”, “*paralyse*” – “*paralyze*”. Britaniyada “*-logue*” şəkilçisindən, Amerikada isə “*-log*” şəkilçisindən istifadə olunur. Məsələn, (BE) “*analogue*” - (AE) “*analog*”, (BE) “*catalogue*” - (AE) “*catalog*” və s. [14].

Amerikan ingilis dilində adətən qoşa “ll” ilə bitən bir çox söz əslində Britaniya ingilis dilində yalnız bir “l” ilə bitir. Amerikan variantında “*enroll, fulfill*” sözləri işləndiyi halda, Britaniya variantında “*enrol, fulfil*” sözlərindən istifadə olunur.

Bəzi sözlər bir variantda, digərləri isə başqa variantda daha çox işlədilir. Məsələn, “*amid*” və “*toward*” sözlərindən ABŞ-da, “*amidst*” and “*towards*” sözlərindən isə Böyük Britaniyada daha çox istifadə olunur [1, s.269].

İngilis dilinin Amerikan və Britaniya variantlarında bir söz müxtəlif formada tələffüz edilir: BR- *tomato* [te'mae:tou], US- [ta'meitou]. Əsas fərqlərdən bəziləri bunlardır:

Üzərinə vurğu düşən sait Amerikan ingilis dilində daha uzun tələffüz olunur, məsələn, “*packet*” sözündə [æ] səsi daha uzun olur; “*shop*” sözündə isə [o] səsi daha uzun səslənir.

Britaniya variantında [r] hərfi saiddən əvvəl tələffüz olunur (məsələn, “*red, bedroom*” və s. kimi sözlərdə), lakin saiddən sonra tələffüz olunmur (məsələn, “*car, learn*” və s.). Amerikan ingilis dilində “r” hərfi hər zaman aydın səslənir.

Amerikan variantında “t” hərfi iki sait arasında gəldikdə yüngül [d] səsinə malikdir, ancaq Britaniya variantında [t] səsi daha güclü səslənir.

İngilis dilinin Amerikan və Britaniya variantlarında istifadə olunan bəzi sözlərdə vurğunun qoyulmasında fərqliliklər müşahidə olunur: *add'ress* - '*address*, *la'boratory* - '*laboratory*, *re'cess* - '*recess*, *re'search* - '*research*, *in'quiry* - '*inquiry*, *ex'cess* - '*excess*. Həmçinin, bəzi sözlər fərqli formada tələffüz olunur, məsələn, *clerk* [kla:k] – [klə:rk], *neither* ['naiðə] – ['ni:ðə], *schedule* ['shedju:l] – ['skedju:l] [8, s.134].

Britaniya variantında frikativlərdən və frikativlərlə birləşmələrdən öncə a hərfi [a:], Amerikan variantında isə [æ] kimi tələffüz olunur, məsələn, *class, dance, answer* və s. [9, s.71].

/j/ fonemi Britaniya variantında /*tune*/ [tju:n], /*due*/ [dju:], /*dew*/ [dju:], /*few*/ [fju:] tipli sözlərdə /u/ saiddən əvvəl [j] kimi tələffüz edildiyi halda, amerikan variantında isə düşür: /*tune*/ [tu:n], /*due*/ [du:], /*dew*/ [du:].

Vurğusuz “-lie” ilə bitən sözlər Amerikan ingilis dilində [əl] və ya [ə(l)], Britaniya ingilis dilində isə [ai] kimi tələffüz olunur:

Britaniya variantı	Amerikan variantı
<i>fragile</i> ['frædʒəl]	<i>fragile</i> ['frædʒaɪl]

Sonu -*ate* ilə bitən ikihecalı fellərdə AmE-də birinci hecaya, BrE-də isə ikinci hecaya vurğu düşür [13]. Məsələn, *frustrate, gestate, gradate, migrate, mutate* və s.

İngilis dilinin Amerikan və Britaniya variantında eyni obyektlər üçün müxtəlif sözlər mövcuddur və bu da leksik cəhətdən onların arasında olan fərqlilikləri göstərir. Məsələn:

BE	AE
flat	apartment
fall	autumn
lorry	truck
nappy	diapers
post	mail

İngilis dilinin iki variantı arasındakı leksik fərqlərdən danışarkən aşağıdakı halları qeyd etmək vacibdir:

Variantlardan birində hər hansı bir sözün ekvivalentin olmaması, məsələn, Britaniya variantında amerikan *drive-in* ("avtomobilindən çıxmadan gedə biləcəyi kinoteatr və ya restoran") sözünün ekvivalentinə rast gəlmək mümkün deyil.

Semantik mənaları eyni olan müxtəlif sözlər: *sweets* (BrE) - *candy* (AmE); *reception clerk* (BrE) - *desk clerk* (AmE), *underground* - *subway*, *lorry* - *truck*, *pavement* - *sidewalk*, *tin-opener* - *can-opener*, *government* - *administration*.

Hər iki variantda istifadə olunan, ancaq onlardan birində daha çox işlənən sözlərin nümunələri var. Məsələn, *shop* və *store* sözlərinə hər iki variantda rast gəlmək olar, lakin *shop* sözünün istifadəsi Böyük Britaniyada, *store* isə Amerika Birləşmiş Ştatlarında daha geniş yayılıb. Digər nümunələrə də nəzər salaq; *post* - *mail*, *timetable* - *schedule*, *notice* - *bulletin*.

Eyni sözün ingilis dilinin Britaniya variantında Amerikan variantına nisbətən daha çox işlənməsinin şahidi oluruq. Məsələn, "brew" sözünün ən çox yayılmış Britaniya mənası "bir fincan çay"dır, Amerikan ingilis dilində isə bu söz əsasən "pivə və ya qəhvə" mənasında istifadə olunur [8, s.134].

Bəzən BrE və AmE variantlarında sözlər geniş istifadə baxımından fərqlənə bilirlər. İngilis dilində "ride" feli əsasən "a horse", "a bicycle" kimi isimlərlə yazılır. İngilis dilinin Amerikan variantında isə "a ride on the train", "ride in a boat" birləşmələri olduqca yaygındır.

Bəzən eyni söz emosional və stilistik cəhətdən ingilis dilinin hər iki variantında fərqli şəkildə istifadə olunur. Məsələn, ABŞ-na nisbətən Böyük Britaniyada ingilis dilində işlədilən "nasty" (mənfur) sözü daha yumşaq konnotasiyaya malik olsa da, ABŞ-da həmin söz 19-cu əsrdə ədəbsiz hesab olunurdu [7, s.133].

İngilis dilinin Amerikan və Britaniya variantlarında bəzi sözlərin fərqli konnotasiyaları mövcuddur. Məsələn, Britaniya variantında "politician" siyasətçi sözü "siyasət məsələləri ilə məşğul olan adam" deməkdir və neytral konnotasiya daşıyır, lakin Amerikan variantında bu söz "a person who is good at using different situations in an organization to try to get power or advantage for himself" (təşkilat daxilində irəliləyiş əldə etmək üçün manipulyasiya və hiyləgər şəkildə hərəkət edən şəxs) mənasını verir [11].

İngilis dilinin Amerikan və Britaniya variantlarında eyni sözlər müxtəlif mənalara sahib ola bilər. Məsələn, Britaniya ingilis dilində bir insan haqqında danışarkən istifadə olunan "homely" sözü "evsevər, evdar qadın" mənasını daşıyır, Amerikan ingilis dilində isə bu söz "görünüşü gözəl olmayan" deməkdir.

Amerikan ingilis dili morfoloji cəhətdən daha mürəkkəb sözlərə, Britaniya ingilis dili isə qısaldılmış formalara üstünlük verilir, bax: AE *transportation* – BE *transport*. Bəzi hallarda Amerikan ingilis dilində sözlər affikslər vasitəsilə, Britaniya ingilis dilində isə "back-formation" vasitəsilə yaranır, bax: AE *burglarize* - BE *burgle* (burglar sözündən). Amerikan ingilis dilində qısaltma üsulundan daha çox istifadə olunur, məsələn, *to cable up* "to connect by installing a cable" [9, s.79]. Müxtəlif variantlarda söz yaradıcılığına gəldikdə isə, onların əksəriyyəti məhsuldar sayılır. Məsələn, Britaniya variantında Amerika variantına nisbətən *-ette*, *-ee*, *super-* affikslərinə, həmçinin, *kitchenette*, *draftee*, *super-market* kimi sözlərə daha çox rast gəlmək olar; eyni şeyi "conversion" və "blending" üçün də demək olar (məsələn, *walk-out* - "işçilərin tətili" from (to) *walk out*; *motel* – "motel" motor + otel və s.).

Amerikan variantında mürəkkəbləşmə yolu yaranan bəzi söz və ifadələr Britaniya variantında sadə sözlər sayılır:

french fries (AE) - *chips* (BE)
eggplant (AE) - *aubergine* (BE).

Britaniya və Amerikan ingilis dillərində mərtəbə adları fərqlidir:

Azərbaycan dilində	BrE	AmE
1-ci mərtəbə	ground floor	first floor
2-ci mərtəbə	first floor	second floor

“Bitmək, tamamlamaq, sona çatdırmaq” mənasında Britaniya variantında “*to go through with smth*” ifadəsi istifadə olunur, Amerikan variantında isə “*to be through with smth*”:

(BrE) He was determined *to go through with* his work whatever happened.

(AmE) When will you *be through with* your work?

Britaniya ingilis dilində razılığı ifadə etmək üçün adətən “*of course*” və ya “*certainly*” sözlərindən istifadə edirik, Amerikan ingilis dilində isə “*sure*” və ya “*surely*” sözlərindən istifadə edirik.

(BrE) - Can I borrow your tennis racket? - Certainly / Of course.

(AmE) - Could you help me for a moment? - Sure / Surely.

Britaniya variantında “*Excuse me*” “*Sorry*” ifadəsindən fərqli mənə daşıyır. “*Excuse me*” adətən kimisə qıcıqlandıra biləcək bir şey etməzdən və ya deməzdən əvvəl, yaxud kiminləsə danışarkən narahat etmək və ya sözünü kəsmək istəyəndə istifadə olunur. “*Sorry*” ifadəsi hərəkətimizdən sonra, üzr istəmək istədiyimiz zaman istifadə olunur:

(BrE) Excuse me, could you tell me the way to the station?

Oh, sorry? Did I get on your foot?

Amerikan variantında üzr istəyəndə “*Excuse me*” ı “*Pardon me*” ifadələrindən istifadə olunur:

(AmE) Excuse me/Pardon me, I hope you have not been waiting long.

İngilis dilində “*hire*” və “*rent*” fəlləri iki əsas mənaya sahibdir: “*to pay for the use of smth*” və “*to sell the use of smth*”. Britaniya variantında uzunmüddətli icarə haqqı barədə danışılarkən “*rent*” felindən istifadə olunur. Məsələn: One rents a house/a flat/ TV etc. Əgər qısamüddətli icarə haqqı barədə bəhs edilsə, o zaman “*hire*” feli işlədilir. Məsələn: One hires a boat/a car/a bicycle/an evening dress etc. Amerikan variantında isə həm uzunmüddətli, həm də qısamüddətli icarə haqqı barədə danışılırsa, “*rent*” felindən istifadə olunur. “*Hire*” sözü isə “*to give a job to smb*” mənasına sahibdir.

3.Nəticə

İngilis dilinin dünyanın digər dilləri arasında dominant mövqeyi 17-19-cu əsrlərdə Britaniya İmperiyasının qlobal müstəmləkə ekspansiyası, 20-ci əsrin ikinci yarısında Amerika Birləşmiş Ştatlarının aparıcı iqtisadi güc statusu alması, ABŞ-ın müasir informasiya texnologiyalarının inkişafında aparıcı rolu kimi amillərlə bağlıdır. Bəzi sözlərin və qrammatik konstruksiyaların ayrı-ayrılıqda, yəni ingilis dilinin yalnız bir variantında istifadəsi mümkündür, lakin hər iki variantda işlənə bilən çox sayda sözə rast gəlmək mümkündür. Qloballaşmanın artması və İngiltərə ilə ABŞ arasında getdikcə daha çox iqtisadi və mədəni əlaqələrin qurulması ilə əlaqədar olaraq, bu fərqlər tədricən silinir: Amerikan variantında istifadə olunan ifadələr Britaniya variantına keçir və əksinə.

Beləliklə, aparılan təhlillərin nəticəsi kimi göstərə bilərik ki, ingilis dilin bu iki variantı arasında kifayət qədər çoxlu sayda linqvistik və leksik fərqlər mövcuddur. İngilis dilin Amerikan və Britaniya variantlarında fonoloji, orfoqrafik, qrammatik və leksik-semantik səviyyələrdə çox sayda fərqliliklərin mövcud olmasına baxmayaraq, bu fərqlər bütövlükdə ingilis dilin sisteminə təsir etmir. Beləliklə, bu, Amerikan və Britaniya ingilis dilin iki fərqli dil deyil, eyni dilin iki variantı hesab etməyə əsas verir.

4.REFERENCES

1. Arnol'd, I. V. (1986). *Lexicology of the modern English language*. Moscow: Vysshaya shkola, 295 p. (in Russian)
2. Antrushina, G. B., Afanaseva, O. V., & Morozova, N. N. (2001). *Lexicology of the English language*. Moscow: Drofa, 288 p. (in Russian)
3. Donets, S. M., & El' Kassem, O. V. (2022). *English lexicology*. Kharkiv: UkrDUZT, 146 p. (in Ukrainian)

4. Fefilova, A. V. (2002). *American English: The main differences between British and American variants of the English language*. Yaroslavl: MUBiNT, 16 p. (in Russian)
5. Ginzburg, R. Z., Khid'ekel, S. S., Knyazeva, G. Yu., & Sankin, A. A. (1979). *Lexicology of the English language*. Moscow: Vysshaya shkola, 269 p. (in Russian)
6. Hajiyeva, A. (2011). *English lexicology*. Baku: Elm ve tehsil, 248 p. (in Azerbaijani)
7. Iliencko, O., Kamienieva, I., & Moshtagh, Y. (2020). *English lexicology: Tutorial*. Kharkiv: Publishing House I. Ivanchenko, 218 p. (in Ukrainian)
8. Gorbunov, E. Yu. (2022). *Lexicology of the English language*. Tolyatti: TGU, 170 p. (in Russian)
9. Podgaiskaya, I. M., Udinskaya, A. G., & Drozdov, V. A. (2019). *Foundations of the theory of the English language: Modern English studies - Theoretical grammar, lexicology, stylistics*. Donetsk: DonNU, 123 p. (in Russian)
10. *Differences between British and American English*. (n.d.). Retrieved from <https://upperedu.az/ingilis-dili-oyrenmeyin-yollari> (in Azerbaijani)
11. Tehmezova, M. (2025). Main characteristics of the variants of the English language. *Language and Literature*, 128(2), 48–54. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/ingilis-dilinin-variantlarinin-sas-x-susiyi-tl-ri> (in Azerbaijani)
12. Subachev, Yu. V. (2024). Differences between American and British English: Examples. *Scientific Translations*. Retrieved from <https://xn--80aegcaa6cbngm5a6c1ci.xn--p1ai/otlichiya-amerikanskogo-ot-britanskogo-anglijskogo-primery/> and <https://archive.ph/53xAb> (in Russian)
13. American and British English pronunciation differences. (n.d.). *Wikipedia*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_pronunciation_differences (in English)
14. American and British English spelling differences. (n.d.). *Wikipedia*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_spelling_differences (in English)

ƏDƏBİYYAT

1. Арнольд, И. В. (1986). *Лексикология современного английского языка*. Москва: Высшая школа, 295 с.
2. Антрушина, Г. Б., Афанасьева, О. В., & Морозова, Н. Н. (2001). *Лексикология английского языка*. Москва: Дрофа, 288 с.
3. Донець, С. М., & Ель Кассем, О. В. (2022). *English lexicology*. Харків: УкрДУЗТ, 146 с.
4. Фефилова, А. В. (2002). *Американский английский – основные различия британского и американского вариантов английского языка*. Ярославль: МУБиНТ, 16 с.
5. Гинзбург, Р. З., Хидекель, С. С., Князева, Г. Ю., & Санкин, А. А. (1979). *Лексикология английского языка*. Москва: Высшая школа, 269 с.
6. Hajiyeva, A. (2011). *English lexicology*. Bakı: Elm və təhsil, 248 s.
7. Iliencko, O., Kamienieva, I., & Moshtagh, Y. (2020). *English Lexicology: Tutorial*. Kharkiv: Publishing House I. Ivanchenko, 218 s.
8. Горбунов, Е. Ю. (2022). *Лексикология английского языка*. Тольятти: ТГУ, 170 с.
9. Подгайская, И. М., Удинская, А. Г., & Дроздов, В. А. (2019). *Основы теории английского языка: Modern English Studies - Theoretical Grammar, Lexicology, Stylistics*. Донецк: ДонНУ, 123 с.
10. *Britaniya ilə Amerikan ingiliscəsi arasındakı fərqlər*. (n.d.). URL: <https://upperedu.az/ingilis-dili-oyrenmeyin-yollari>

11. Təhməzova, M. (2025). İngilis dilinin variantlarının əsas xüsusiyyətləri. *Dil və ədəbiyyat (Язык и литература)*, 128(2), 48-54 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ingilis-dilinin-variantlarinin-sas-x-susiyy-tl-ri>
12. Субачев, Ю. В. (2024). Отличия американского английского от британского английского: примеры. *Научные переводы*, URL: <https://xn--80aegcaa6cbngm5a6c1ci.xn--p1ai/otlichiya-amerikanskogo-ot-britanskogo-anglijskogo-primery/> <https://archive.ph/53xAb>
13. American and British English pronunciation differences. (n.d.). *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_pronunciation_differences
14. American and British English spelling differences. (n.d.). *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/American_and_British_English_spelling_differences